

Література

1. Іваненко І. Білінгвізм як ознака мовної ситуації в сучасній Україні / І. Іваненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.philology.kiev.ua/library/Komparatyvni_doslidzhenna_17_2012/05.pdf.
2. Бертагаев Т. А. Билингвизм и его разновидности в системе употребления / Т. А. Бертагаев // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М. : Наука, 1972. – С. 82-88.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014.
4. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.

Царьов Олександр Дмитрович

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

АСПЕКТИ ТАКТИКИ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Актуальним на даний момент є питання, пов'язане із дослідженням правових підстав використання і застосування спеціальних засобів, заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї, але ніхто не звертає уваги, що відпрацьовується тактика цих дій в спокійній обстановці без стороннього втручання. Проблеми ризико-небезпечних професій взагалі й в екстремальних ситуаціях зокрема є також доволі актуальними.

Питанням забезпечення фізичної безпеки працівників Національної поліції України присвячувались роботи майстрів бойових мистецтв різних країн; техніки і тактики дій поліцейських в екстремальних умовах розглядалися у працях Н.М. Ознобишина, В.А. Спиридонова, Л.М. Українця, І. Шмигіна, М. Лонсдейла, С. Франко, Р. Рейла та інших.

У науці проблеми підготовки поліцейських в екстремальних ситуаціях є предметом уваги низки вчених, серед яких потрібно відзначити таких, як Копилов І.А., Санакоев Д.Б., Горпинич Г.Ф., Сергієнко В.В., Малолепший С.Б. та ін.

Дослідження вчених переконливо доводять, що на працівників, які діють в екстремальних умовах, окрім загальних для пересічних громадян чинників безпеки, впливають специфічні професійні чинники. Їх діяльність характеризується значними фізичними та психічними навантаженнями, необхідністю прийняття відповідальних рішень в умовах дефіциту часу та інформації, протидії озброєному та груповому нападу, масовим порушенням

громадського порядку. Такі умови є екстремальними. Окрім цього, навіть звичайна робота поліцейських (працівників поліції) – огляд місця події, опитування потенційних свідків, проведення допиту, обшуку, регулювання дорожнього руху, патрулювання тощо – містить в собі потенційну небезпеку, а тому теж є екстремальною [4].

Метою статті є визначення особливостей проведення тактико-спеціальних дій працівників Національної поліції в екстремальних умовах з підвищеним рівнем небезпеки.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- вивчення особливостей найпоширеніших екстремальних ситуацій, що можуть зустрічатися у професійній діяльності поліцейського;
- пошук науково обґрунтованих пропозицій та механізмів щодо покращення навчальної бази із заходів безпеки в екстремальних ситуаціях;
- набрання досвіду, навичок та вмінь при поводженні в екстремальних ситуаціях;
- формування високої психологічної стійкості поліцейських, розвиток у них пильності, мислення, пам'яті, спостережливості та інших професійних навичок для вирішення оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

У сучасних умовах оперативно-службова діяльність працівника поліції справ часто відбувається в екстремальних ситуаціях, в яких від ефективності та правомірності дій працівників залежить забезпечення їх особистої безпеки та безпеки громадян, а також успішність вирішення конкретної службової задачі.

Сучасна тактико-спеціальна підготовка – це теорія і практика підготовки і проведення силових заходів в рамках як спеціальної операції, так і при проведенні окремих оперативних і оперативно-бойових заходів. Виконання завдань психологічної підготовки та активне впровадження в практику навчання і підготовки працівників підрозділів спеціального призначення МВС України елементів напруженості, раптовості, небезпеки і ризику на заняттях з тактико-спеціальної підготовки передбачають чітку організацію і точне дотримання встановлених правил і заходів безпеки. Суворе дотримання заходів особистої безпеки на заняттях з тактичної підготовки має бути спрямоване не на відмову від небезпечних і ризикованих ситуацій, а на попередження та виключення нещасних випадків і пригод. Для цього необхідно заздалегідь планувати кількість і характер елементів ризику і небезпеки, передбачати заходи, що виключають можливість нещасних випадків і пригод. Перед заняттями викладачі повинні вивчити заходи безпеки в тому обсязі, в якому їм доведеться забезпечувати заняття з тактико-спеціальної підготовки, і довести до курсантів вимоги настанов, посібників, курсів та інших документів з питань заходів безпеки.

Дії працівників відбуваються в екстремальних ситуаціях:

- при вирішенні оперативно-службових завдань, пов'язаних із затриманням правопорушників, захисту себе і громадян від протиправних пося-

гань;

- за надзвичайних обставин;
- при вирішенні службово-бойових завдань.

При цьому у результаті помилок, що допускаються працівниками у даних ситуаціях, відбуваються випадки загибелі і поранення працівників і громадян. Особливості оперативно-службової діяльності працівника поліції обумовлюють необхідність спеціальної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях. Ця підготовка повинна носити цілеспрямований, комплексний і системний характер. При цьому наголошується, що в даний час виникло протиріччя між вимогами до високого професіоналізму працівників органів внутрішніх справ і недостатньою підготовленістю випускників вузів МВС України до дій в екстремальних ситуаціях.

При цьому дослідниками, як правило, диференційно вивчалися питання фізичної, вогневої і тактико-спеціальної підготовки. Іноді ці питання досліджувалися в комплексі, але і в цих випадках процес підготовки до дій в екстремальних ситуаціях не розглядався як єдина комплексна педагогічна система.

Під поняттям екстремальної ситуації в оперативно-службовій діяльності працівника поліції нами розуміється ситуація, яка виникла в умовах рішення працівником оперативно-службового завдання, пов'язана з підвищеними розумовими, психічними і фізичними навантаженнями, небезпекою для його життя і здоров'я, а також для життя і здоров'я громадян. Екстремальна ситуація, як правило, характеризується:

- загрозою для життя і здоров'я працівника і громадян;
- вираженим дефіцитом часу для оцінки ситуації і прийняття правомірного і тактично-доцільного рішення;
- високим ступенем відповідальності за наслідки дій, обумовлених прийнятими рішеннями;
- високою емоційною напруженістю;
- необхідністю виконувати рухові дії, що характеризуються високою інтенсивністю, а в деяких випадках – великим обсягом фізичного навантаження;
- необхідністю застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї [2].

Моделювання екстремальних ситуацій – це специфічний вид практичного навчання з оперативно-тактичних, тактичних і тактико-спеціальних дисциплін, до яких входить і спеціальна фізична підготовка, при якому працівники поліції на тлі єдиної оперативно-тактичної обстановки набувають, закріплюють і поглиблюють теоретичні знання і практичні навички щодо оцінки обстановки, прийняття рішення із організації дій у надзвичайних ситуаціях та забезпечення ними в таких умовах збереження належного громадського порядку [3].

Основними компонентами підготовки працівників поліції до дій в екстремальних ситуаціях є:

1) фізична підготовка – підготовка працівників до дій в умовах підвищених фізичних навантажень, а також до ефективного застосування фізичної сили і спеціальних засобів для захисту себе і громадян від протиправних дій правопорушника, а також для його затримання;

2) вогнева підготовка – процес підготовки працівників поліції для ефективного застосування вогнепальної зброї в умовах оперативно-службової діяльності;

3) тактична (тактико-спеціальна) підготовка – процес навчання працівників індивідуальної тактики і тактики дій підрозділів поліції при вирішенні оперативно-службових завдань, у тому числі за надзвичайних обставин;

4) психологічна підготовка – процес формування у працівника морально-вольових і психічних якостей, що дозволяють успішно вирішувати оперативно-службові завдання в умовах підвищених фізичних і психічних навантажень, загрози життю і здоров'ю, а також здатності до швидкої й ефективної розумової діяльності в даних умовах;

5) спеціальна юридична підготовка – процес формування у працівників здібності в мінімальний час дати адекватну правову оцінку діям правопорушника і прийняти рішення на свої правомірні дії, пов'язані із застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, які відповідають обставині, що склалася [2].

На сучасному етапі структура, завдання і функції діючої системи МВС України набули докорінних еволюційних змін. Стандартні методи викладання (лекції, практичні заняття та ін.) обов'язково повинні доповнюватись іншими нестандартними, перспективними для широкого використання методиками, такими як групові вправи (сценарії з моделювання екстремальних ситуацій). Ефективність такого комбінування стандартних поряд із нестандартними методиками проведення занять нам доводить зарубіжна практика [3].

Розглянуті нами компоненти в процесі підготовки працівників поліції в екстремальних ситуаціях реалізуються у вигляді інтегральної підготовки – комплексного процесу, що включає в себе системну сукупність даних компонентів, яка орієнтується на безпосередні умови оперативно-службової діяльності працівника, обумовлені екстремальними ситуаціями.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua.http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Ахматгатин А.А. Основи підготовки співробітників поліції до дій в екстремальних ситуаціях. – К., 2008.

3. Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх правоохоронців до безпечної діяльності в екстремальних ситуаціях : посібник / Б.Б. Шаповалов, М.Х. Хасанов, В.С. Бажанюк. – К., 2015.

4. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – 168 с.